

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu niżej podpisani posłowie wnoszą projekt ustawy:

- o zmianie ustawy - Kodeks karny.

Do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy upoważniamy panią poseł Annę Krupkę.

(-) Waldemar Andzel; (-) Dorota Arciszewska-Mielewczyk; (-) Anna Baluch; (-) Joanna Borowiak; (-) Bożena Borys-Szopa; (-) Przemysław Czarnek; (-) Anita Czerwińska; (-) Katarzyna Czochara; (-) Elżbieta Duda; (-) Grzegorz Gaża; (-) Kazimierz Gołojuch; (-) Zbigniew Hoffmann; (-) Paweł Hreniak; (-) Mariusz Kałużny; (-) Michał Kowalski; (-) Anna Krupka; (-) Andrzej Kryj; (-) Anna Kwiecień; (-) Ewa Leniart; (-) Marzena Anna Machalek; (-) Antoni Macierewicz; (-) Ewa Malik; (-) Anna Milczanowska; (-) Michał Moskal; (-) Zbigniew Rau; (-) Urszula Rusecka; (-) Marek Suski; (-) Krzysztof Tchórzewski; (-) Marcin Warchoń; (-) Elżbieta Witek; (-) Grzegorz Woźniak; (-) Tadeusz Woźniak; (-) Jarosław Zieliński; (-) Wojciech Michał Zubowski.

U S T A W A

z dnia ...

o zmianie ustawy – Kodeks karny

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r., poz. 383 z późn. zm.) art. 199 otrzymuje brzmienie:

„**Art. 199.** § 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 2 lat do 15.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1-3 :

- 1) jest osobą, od której pokrzywdzony jest szczególnie zależny, w szczególności lekarzem, terapeutą, psychologiem, nauczycielem, wychowawcą, opiekunem, duchownym, przełożonym lub inną osobą sprawującą faktyczną władzę lub kontrolę, albo
- 2) nadużywa zaufania wynikającego z pełnionej funkcji lub wykonywanego zawodu, podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel regulacji

Projekt ma na celu wzmocnienie ochrony autonomii seksualnej oraz skuteczne przeciwdziałanie szczególnie nagannym zachowaniom polegającym na doprowadzeniu pokrzywdzonego do obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych przez nadużycie stosunku zależności albo wykorzystanie krytycznego położenia (art. 199 k.k.).

W praktyce są to czyny popełniane najczęściej w sytuacjach, w których sprawca dysponuje realną przewagą: zawodową, ekonomiczną, instytucjonalną, organizacyjną albo psychologiczną, a pokrzywdzony odczuwa, że odmowa wiąże się z dotkliwymi konsekwencjami (np. utrata pracy, pogorszenie sytuacji życiowej, zemsta przełożonego, utrata dostępu do świadczeń, napiętnowanie).

2. Argumenty Rzecznika Praw Obywatelskich (autonomia seksualna i przymus psychiczny)

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie akcentował, że ochrona przed przemocą seksualną powinna być budowana w oparciu o autonomię seksualną, a nie wyłącznie o „klasyczne” formy przemocy fizycznej czy bezprawnej groźby. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał też, że przymus może przyjmować postacie rozciągnięte w czasie, wieloaktowe, oparte o wytworzenie sytuacji motywacyjnej, w której „wyjściem” staje się zachowanie seksualne, którego pokrzywdzony nie podjąłby w normalnych warunkach.

W tym duchu RPO podnosił, że prawo nie powinno zawodzić wtedy, gdy do kontaktu seksualnego dochodzi bez rzeczywistej, dobrowolnej zgody, w tym także w sytuacjach, gdy ofiara nie stawia oporu z powodu lęku, zależności, wstydu, paraliżu lub przewagi sprawcy.

Z perspektywy aksjologicznej czyny z art. 199 k.k. są w wielu wypadkach funkcjonalnie zbliżone do wymuszenia (w tym wymuszenia psychicznego), ponieważ „zgoda” bywa tu pozorna – ukształtowana przez nacisk sytuacyjny, zależność lub krytyczne położenie.

3. Argumenty organizacji społecznych: zaufanie, wstyd, strach, ryzyko odwetu

Organizacje wspierające osoby pokrzywdzone przemocą seksualną konsekwentnie wskazują, że ogromna część przestępstw seksualnych nie jest ujawniana, a mechanizmy milczenia wynikają m.in. z: wstydu, obawy przed niewiarą, wtórną wiktyimizacją, strachu o pracę i bezpieczeństwo.

W materiałach dotyczących molestowania i nadużyć w miejscu pracy podkreśla się, że istotnymi barierami dochodzenia praw są m.in. strach przed utratą pracy, stereotypy, obawa przed brakiem dowodów oraz trudność sprzeciwu wobec osoby wyżej w hierarchii.

Wyniki badań w obszarach zatrudnienia i usług pokazują zarazem bardzo wysoki poziom niezgłaszania: w badaniu PTPA większość osób nie zgłosiła formalnie doświadczeń molestowania; wskazywano m.in. odsetki niezgłaszania w miejscu pracy na poziomie ok. 70% (oraz jeszcze wyższe w innych obszarach).

W raportach organizacji pozarządowych zwraca się uwagę na zjawisko „tabu” i wieloletniego milczenia ofiar, a także na to, że statystyki oficjalne nie oddają w pełni skali zjawiska.

W tym kontekście czyny z art. 199 k.k. są szczególnie naganne: sprawca nadużywa zaufania (często zawodowego lub instytucjonalnego), a pokrzywdzony obawia się ujawnienia czynu, bo liczy się z konsekwencjami: utratą pracy, zablokowaniem awansu, pogorszeniem warunków zatrudnienia, stygmatyzacją, „odwetem” w środowisku. Mechanizm ten zwiększa podatność na wykorzystanie i sprzyja bezkarności.

4. Statystyki: skala ujawniana i problem niedoszacowania

Dane policyjne dla art. 199 k.k. wskazują, że liczba postępowań wszczętych oraz czynów stwierdzonych jest liczbowo niższa niż w przypadku art. 197, ale – co istotne – analizy obejmujące ostatnie lata pokazują wzrost liczby postępowań wszczynanych, w tym w okresie najnowszym (po 2020 r.), a od 2022 r. – utrzymywanie się poziomów rzędu ponad 400 postępowań rocznie przy jednoczesnym wzroście czynów stwierdzonych (po 2020 r. powyżej 150).

Jednocześnie – w świetle wskazanych wyżej mechanizmów niezgłaszania (zwłaszcza w relacjach zależności) – należy traktować te dane jako „wierzchołek góry lodowej”, a nie pełny obraz skali zjawiska.

5. Niewspółmierność obecnych sankcji i potrzeba ich podniesienia

Aktualne przestępstwo doprowadzenia innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, w wyniku nadużycia stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia zagrożone jest karą wynoszącą do 3 lat pozbawienia wolności (art. 199 § 1 kodeksu karnego).

W praktyce oznacza to możliwość orzekania kar, które nie oddają ciężaru naruszenia autonomii seksualnej w relacjach zależności, a także brak należytego efektu prewencyjnego – szczególnie w sytuacjach, gdy sprawca działa „w białych rękawiczkach”, wykorzystując przewagę ekonomiczną lub organizacyjną.

Z tego powodu projekt:

- podnosi sankcję podstawową do poziomu od 1 roku do 10 lat (dla obcowania płciowego oraz innych czynności seksualnych),
- w przypadku popełnienia czynu na szkodę małoletniego, podnosi sankcję z poziomu 3 miesięcy do lat 5 do poziomu od 2 lat do 15 lat,
- oraz wprowadza typ kwalifikowany zagrożony karą od 3 do 20 lat dla przypadków nadużycia szczególnego zaufania i władzy (np. relacje: przełożony–podwładny, terapeuta–pacjent, nauczyciel–uczeń, opiekun–podopieczny, duchowny – osoba pozostająca pod wpływem autorytetu).

Wprowadzenie typu kwalifikowanego jest uzasadnione tym, że w tych relacjach sprawca korzysta z autorytetu, przewagi informacyjnej i instytucjonalnej; naruszenie ma często charakter wieloaktowy, a pokrzywdzony może pozostawać w zależności długotrwale (co zwiększa rozmiar szkody i utrwała traumę).

6. Problem kwalifikowania jako art. 199 zamiast art. 197 – efekt „obniżenia kary” mimo realnego przymusu psychicznego

W praktyce i debacie prawniczej zwraca się uwagę na ryzyko, że w części spraw – zwłaszcza gdy brak „widocznej” przemocy fizycznej – dochodzi do kwalifikowania zachowań jako art. 199 k.k. zamiast art. 197 k.k., mimo że sytuacyjnie mamy do czynienia z realnym przymusem psychicznym i pozornością zgody.

Skutkiem jest istotne obniżenie potencjalnej reakcji karnej: przy art. 197 minimalne sankcje są zasadniczo wyższe, natomiast art. 199 § 1 – przy obecnym brzmieniu – przewiduje maksymalnie do 3 lat.

To rodzi ryzyko niesprawiedliwości materialnej: ofiara doświadcza faktycznego przymusu (lęk, zależność ekonomiczna, groźba utraty zatrudnienia, presja autorytetu), a system odpowiada sankcją właściwą dla czynu o znacznie mniejszej wadze.

Projektowane podniesienie sankcji i typ kwalifikowany mają ograniczyć ten „efekt zniżenia”, zapewniając, że czyny polegające na wykorzystaniu zależności i krytycznego położenia będą traktowane jako poważne naruszenia wolności seksualnej – adekwatnie do ich społecznej szkodliwości.

7. Społeczna szkodliwość i szczególna naganność (elementy do podkreślenia)

Czyny z art. 199 k.k. cechują się szczególnie wysoką nagannością, ponieważ:

- sprawca instrumentalizuje zależność i sytuację życiową pokrzywdzonego,
- dochodzi do zdrady zaufania (często zawodowego, opiekuńczego, instytucjonalnego),
- ofiara często trwa w milczeniu z obawy przed ujawnieniem: utrata pracy, napiętnowanie, brak wiary, odwet w środowisku, co jest typowe dla relacji zależności, w których sprzeciw oznacza realne straty;
- przestępstwo bywa popełniane w sposób „bezgłośny”, bez świadków, z wykorzystaniem przewagi sprawcy – co zwiększa trudność dowodową i sprzyja bezkarności.

8. Skutek podwyższenia sankcji – wyeliminowanie kar pozornych (zawieszenia)

Podwyższenie dolnej granicy kary pozbawienia wolności do roku w § 1 oraz do 2 lat w § 2 art. 199 k.k. ma także istotny skutek systemowy: uniemożliwia warunkowe zawieszenie wykonania kary.

Zgodnie z art. 69 § 1 k.k. warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy orzeczona kara nie przekracza 1 roku. Oznacza to, że przy obecnym brzmieniu art. 199 k.k. sąd może orzekać:

- kary wolnościowe,
- kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, nawet w przypadkach rażącego nadużycia zależności i zaufania.

W praktyce prowadzi to do sytuacji, w których sprawcy poważnych naruszeń autonomii seksualnej – popełnionych wobec osób zależnych ekonomicznie, zawodowo lub instytucjonalnie – nie ponoszą realnej dolegliwości karnej, co:

- podważa zaufanie do wymiaru sprawiedliwości,
- wzmacnia poczucie bezkarności sprawców,
- działa demotywująco na osoby pokrzywdzone rozważające zgłoszenie przestępstwa.

Projektowane podwyższenie sankcji zapewnia, że kara będzie miała realny charakter represyjny, adekwatny do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu, a reakcja państwa nie będzie miała charakteru wyłącznie symbolicznego.

9. Argumenty konstytucyjne

Projektowana zmiana pozostaje w pełnej zgodności z Konstytucją RP i realizuje jej podstawowe wartości.

9.1. Godność człowieka (art. 30 Konstytucji RP)

Zgodnie z art. 30 Konstytucji RP, godność człowieka jest nienaruszalna i stanowi źródło wolności i praw człowieka. Przestępstwa z art. 199 k.k. godzą bezpośrednio w godność osoby pokrzywdzonej, ponieważ sprowadzają ją do instrumentu realizacji seksualnych potrzeb sprawcy, wykorzystując jej zależność, strach lub krytyczne położenie.

Utrzymywanie niskich sankcji za tego rodzaju czyny oznaczałoby niedostateczną ochronę konstytucyjnej godności, co byłoby sprzeczne z obowiązkiem państwa do jej realnej ochrony, a nie jedynie deklaratywnego uznania.

9.2. Prawo do ochrony życia prywatnego i autonomii jednostki (art. 47 Konstytucji RP)

Autonomia seksualna jest elementem prawa do prywatności i decydowania o sobie. Państwo ma obowiązek tworzyć takie instrumenty prawne, które skutecznie chronią wolność podejmowania decyzji w sferze intymnej.

W sytuacjach zależności „zgoda” często nie jest wyrazem autonomicznej decyzji, lecz rezultatem presji, strachu lub kalkulacji strat. Projekt odpowiada na ten problem, zapewniając sankcje odpowiadające rzeczywistemu naruszeniu wolności decyzyjnej, nawet jeśli nie przyjmuje ono postaci przemocy fizycznej.

9.3. Zasada sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP)

Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego sprawiedliwość społeczną wymaga, aby reakcja karna była proporcjonalna do wagi naruszenia. Wykorzystywanie relacji zależności (np. w miejscu pracy, terapii, opieki, edukacji) cechuje się wysokim stopniem winy i szczególną nagannością, co uzasadnia podwyższenie sankcji.

10. Standardy prawa międzynarodowego i europejskiego

10.1. Europejska Konwencja Praw Człowieka

Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że państwa mają pozytywny obowiązek skutecznej ochrony jednostek przed przemocą seksualną, także wówczas, gdy przyjmuje ona formy niefizycznego przymusu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie wskazywał, że ochrona art. 3 i art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności obejmuje również sytuacje, w których:

- ofiara nie była w stanie wyrazić swobodnej zgody,
- sprawca wykorzystał przewagę sytuacyjną lub zależność.

Skuteczna ochrona oznacza nie tylko penalizację, ale także odpowiedni poziom sankcji, który nie może być iluzoryczny.

10.2. Konwencja stambulska – Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej zobowiązuje państwa-strony do:

- kryminalizacji wszelkich aktów seksualnych bez dobrowolnej zgody,
- zapewnienia sankcji, które są skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.

Wykorzystywanie zależności ekonomicznej, zawodowej lub psychologicznej mieści się w katalogu form przemocy seksualnej, wobec których reakcja karna nie może ograniczać się do kar symbolicznych lub zawieszonych.

10.3. Standardy ONZ

Organy ONZ (m.in. Komitet CEDAW) wskazują, że przemoc seksualna w relacjach zależności wymaga szczególnej reakcji państwa, ponieważ ofiary:

- rzadziej zgłaszają przestępstwa,
- są narażone na odwet,
- ponoszą długotrwałe skutki psychiczne i społeczne.

Projekt realizuje te standardy poprzez wzmocnienie ochrony i realne zwiększenie dolegliwości karnej.

11. Konkluzja

Projektowana nowelizacja:

- zapewnia realną, a nie pozorną ochronę autonomii seksualnej,
- eliminuje możliwość orzekania kar nieadekwatnych (w tym zawieszonych),
- wzmacnia ochronę konstytucyjnych praw jednostki,
- dostosowuje prawo krajowe do standardów międzynarodowych,
- wzmocnieniu zaufania społecznego do instytucji publicznych
- ogranicza ryzyko zaniżania odpowiedzialności w przypadkach realnego przymusu psychicznego,

- zwiększa skuteczność ścigania sprawców przestępstw seksualnych popełnianych z wykorzystaniem zależności lub autorytetu.

Projektowana regulacja pozostaje w zgodzie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności z art. 30 (ochrona godności człowieka), art. 31 ust. 3 (zasada proporcjonalności), art. 47 (prawo do ochrony prywatności) oraz art. 72 (ochrona praw dziecka).

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej oraz z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską aktami prawa międzynarodowego, w tym z Europejską Konwencją Praw Człowieka oraz Konwencją o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

DEKLAROWANE SKUTKI REGULACJI (DSR) projektu ustawy

Informacja o projekcie

a) Tytuł projektu:

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny
--

b) Przedstawiciel wnioskodawcy:

Anna Krupka

I. Część wstępna

[1] Zwięzły opis zidentyfikowanego problemu i proponowanych rozwiązań.

Projekt ma na celu wzmocnienie ochrony autonomii seksualnej oraz skuteczne przeciwdziałanie szczególnie nagannym zachowaniom polegającym na doprowadzeniu pokrzywdzonego do obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych przez nadużycie stosunku zależności albo wykorzystanie krytycznego położenia (art. 199 k.k.).

W praktyce są to czyny popełniane najczęściej w sytuacjach, w których sprawca dysponuje realną przewagą: zawodową, ekonomiczną, instytucjonalną, organizacyjną albo psychologiczną, a pokrzywdzony odczuwa, że odmowa wiąże się z dotkliwymi konsekwencjami (np. utrata pracy, pogorszenie sytuacji życiowej, zemsta przełożonego, utrata dostępu do świadczeń, napiętnowanie).

Aktualne przestępstwo doprowadzenia innej osoby do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, w wyniku nadużycia stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia zagrożone jest karą wynoszącą do 3 lat pozbawienia wolności (art. 199 § 1 kodeksu karnego).

W praktyce oznacza to możliwość orzekania kar, które nie oddają ciężaru naruszenia autonomii seksualnej w relacjach zależności, a także brak należytego efektu prewencyjnego – szczególnie w sytuacjach, gdy sprawca działa „w białych rękawiczkach”, wykorzystując przewagę ekonomiczną lub organizacyjną.

Z tego powodu projekt:

- podnosi sankcję podstawową do poziomu od 1 roku do 10 lat (dla obcowania płciowego oraz innych czynności seksualnych),

- w przypadku popełnienia czynu na szkodę małoletniego, podnosi sankcję z poziomu od 3 miesięcy do lat 5 do poziomu od 2 lat do 15 lat,
- oraz wprowadza typ kwalifikowany zagrożony karą od 3 do 20 lat dla przypadków nadużycia szczególnego zaufania i władzy (np. relacje: przełożony–podwładny, terapeuta–pacjent, nauczyciel–uczeń, opiekun–podopieczny, duchowny – osoba pozostająca pod wpływem autorytetu).

Wprowadzenie typu kwalifikowanego jest uzasadnione tym, że w tych relacjach sprawca korzysta z autorytetu, przewagi informacyjnej i instytucjonalnej; naruszenie ma często charakter wieloaktowy, a pokrzywdzony może pozostawać w zależności długotrwałe (co zwiększa rozmiar szkody i utrwała traumę).

[2] Czy były rozważane rozwiązania alternatywne?

➤ Nie

Cel, który ma być osiągnięty za pomocą przedmiotowego projektu ustawy nie może być zrealizowany za pomocą innych środków niż zaproponowane w projekcie.

II. Wymogi określone w art. 34 ust. 2 pkt 3–5 regulaminu Sejmu

[3] Jakie są przewidywane skutki prawne projektowanych rozwiązań?

- a) Projekt jest spójny z dotychczasowymi regulacjami.
- b) Projekt jest zgodny z Konstytucją RP i realizuje jej podstawowe wartości.

Godność człowieka (art. 30 Konstytucji RP)

Zgodnie z art. 30 Konstytucji RP, godność człowieka jest nienaruszalna i stanowi źródło wolności i praw człowieka. Przestępstwa z art. 199 k.k. godzą bezpośrednio w godność osoby pokrzywdzonej, ponieważ sprowadzają ją do instrumentu realizacji seksualnych potrzeb sprawcy, wykorzystując jej zależność, strach lub krytyczne położenie.

Utrzymywanie niskich sankcji za tego rodzaju czyny oznaczałoby niedostateczną ochronę konstytucyjnej godności, co byłoby sprzeczne z obowiązkiem państwa do jej realnej ochrony, a nie jedynie deklaratywnego uznania.

Prawo do ochrony życia prywatnego i autonomii jednostki (art. 47 Konstytucji RP)

Autonomia seksualna jest elementem prawa do prywatności i decydowania o sobie. Państwo ma obowiązek tworzyć takie instrumenty prawne, które skutecznie chronią wolność podejmowania decyzji w sferze intymnej.

W sytuacjach zależności „zgoda” często nie jest wyrazem autonomicznej decyzji, lecz rezultatem presji, strachu lub kalkulacji strat. Projekt odpowiada na ten problem, zapewniając sankcje odpowiadające rzeczywistemu naruszeniu wolności decyzyjnej, nawet jeśli nie przyjmuje ono postaci przemocy fizycznej.

Zasada sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP)

Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego sprawiedliwość społeczną wymaga, aby reakcja karna była proporcjonalna do wagi naruszenia. Wykorzystywanie relacji zależności (np. w miejscu pracy, terapii, opieki, edukacji) cechuje się wysokim stopniem winy i szczególną nagannością, co uzasadnia podwyższenie sankcji.

- c) Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej oraz z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską aktami prawa międzynarodowego

Europejska Konwencja Praw Człowieka

Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że państwa mają pozytywny obowiązek skutecznej ochrony jednostek przed przemocą seksualną, także wówczas, gdy przyjmuje ona formy niefizycznego przymusu.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie wskazywał, że ochrona art. 3 i art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności obejmuje również sytuacje, w których:

- ofiara nie była w stanie wyrazić swobodnej zgody,
- sprawca wykorzystał przewagę sytuacyjną lub zależność.

Skuteczna ochrona oznacza nie tylko penalizację, ale także odpowiedni poziom sankcji, który nie może być iluzoryczny.

Konwencja stambulska – Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej zobowiązuje państwa-strony do:

- kryminalizacji wszelkich aktów seksualnych bez dobrowolnej zgody,
- zapewnienia sankcji, które są skuteczne, proporcjonalne i odstraszaające.

Wykorzystywanie zależności ekonomicznej, zawodowej lub psychologicznej mieści się w katalogu form przemocy seksualnej, wobec których reakcja karna nie może ograniczać się do kar symbolicznych lub zawieszonych.

Standardy ONZ

Organy ONZ (m.in. Komitet CEDAW) wskazują, że przemoc seksualna w relacjach zależności wymaga szczególnej reakcji państwa, ponieważ ofiary:

- rzadziej zgłaszają przestępstwa,
- są narażone na odwet,
- ponoszą długotrwałe skutki psychiczne i społeczne.

Projekt realizuje te standardy poprzez wzmocnienie ochrony i realne zwiększenie dolegliwości karnej.

- d) Projektowana zmiana wprowadza rozwiązania zgodne z zasadą proporcjonalności oraz zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa

[4] Jakie są przewidywane skutki społeczne projektowanych rozwiązań?

Projektowana nowelizacja:

- zapewnia realną, a nie pozorną ochronę autonomii seksualnej,
- eliminuje możliwość orzekania kar nieadekwatnych (w tym zawieszonych),
- wzmacnia ochronę konstytucyjnych praw jednostki,
- wzmocnieniu zaufania społecznego do instytucji publicznych,
- ogranicza ryzyko zaniżania odpowiedzialności w przypadkach realnego przymusu psychicznego,
- zwiększa skuteczność ścigania sprawców przestępstw seksualnych popełnianych z wykorzystaniem zależności lub autorytetu.

Projektowane podniesienie sankcji i typ kwalifikowany mają ograniczyć ten „efekt zaniżenia”, zapewniając, że czyny polegające na wykorzystaniu zależności i krytycznego położenia będą traktowane jako poważne naruszenia wolności seksualnej – adekwatnie do ich społecznej szkodliwości.

Projektowane podwyższenie sankcji zapewnia, że kara będzie miała realny charakter represyjny, adekwatny do stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu, a reakcja państwa nie będzie miała charakteru wyłącznie symbolicznego.

[5] Jakie są przewidywane skutki gospodarcze projektowanych rozwiązań?

Projekt nie ma wpływu na mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców (MŚP). Projektowana ustawa nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców. Projekt ustawy nie dotyczy praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej. Projekt ustawy nie zawiera przepisów określających zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej.

[6] Jakie są przewidywane skutki finansowe projektowanych rozwiązań, w szczególności wpływ na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego?

Projektowane zmiany nie pociągają za sobą dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa ani dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

[7] Wykaz źródeł finansowania, jeśli projekt ustawy pociąga za sobą obciążenie budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

Projektowane zmiany nie pociągają za sobą dodatkowych skutków finansowych dla budżetu państwa ani dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

[8] Czy projekt ustawy podlega procedurze notyfikacyjnej?

➤ Nie

III. Wymogi określone w art. 34 ust. 2a i 2b regulaminu Sejmu

[9] Czy projekt ustawy zawiera przepisy określające zasady podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

[10] Czy wdrożenie projektowanych przepisów spowoduje obciążenia administracyjne mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców (art. 34 ust. 2a regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

[11] Czy projekt ustawy zawiera przepisy regulacyjne lub określa wymogi dotyczące świadczenia usług transgranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (art. 34 ust. 2b regulaminu Sejmu)?

➤ Nie

Warszawa, 27 stycznia 2026 r.

BEOS-WPEiM-131/26

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. SP5-III.020.19.7.2026

Data wpływu 27.1.26r.

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

**Opinia w sprawie zgodności z prawem Unii Europejskiej
poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny
(przedstawiciel wnioskodawców: poseł Anna Krupka)**

Na podstawie art. 34 ust. 9 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2022 r. poz. 990, ze zm.) sporządza się następującą opinię:

1. Przedmiot projektu ustawy

W artykule 1 projektu ustawy przewidziano zmianę art. 199 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹ (dalej: k.k.) penalizującego przestępstwo nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia.

Zaproponowano, aby nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, polegające na doprowadzeniu innej osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlegały karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (projektowany art. 199 § 1 k.k.).

Karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15 podlegałby sprawca czynu określonego w § 1, jeżeli został on popełniony na szkodę małoletniego (projektowany art. 199 § 2 k.k.). Tej samej karze podlegałby ten, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (proponowany art. 199 § 3 k.k.).

Karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20 podlegałby sprawca czynu określonego w § 1-3, jeżeli: (1) jest osobą, od której pokrzywdzony jest szczególnie zależny, w szczególności lekarzem, terapeutą, psychologiem,

¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 383, ze zm.

nauczycielem, wychowawcą, opiekunem, duchownym, przełożonym lub inną osobą sprawującą faktyczną władzę lub kontrolę, albo (2) nadużywa zaufania wynikającego z pełnionej funkcji lub wykonywanego zawodu (proponowany art. 199 § 4 k.k.).

Projektowana ustawa ma wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia (art. 2 projektu).

2. Stan prawa Unii Europejskiej w materii objętej projektem ustawy

Ze względu na przedmiot projektu ustawy należy uwzględnić art. 83 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TfUE), zgodnie z którym Parlament Europejski i Rada, stanowiąc w drodze dyrektyw, mogą ustanowić normy minimalne odnoszące się do określania przestępstw oraz kar w dziedzinach szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym, wynikające z rodzaju lub skutków tych przestępstw lub ze szczególnej potrzeby wspólnego ich zwalczania. Artykuł 83 ust. 1 TfUE przewiduje kompetencję do harmonizacji prawa karnego materialnego w dziesięciu wymienionych w nim obszarach, w tym dziedzinie seksualnego wykorzystywania kobiet i dzieci.

Środkami harmonizacji prawa karnego materialnego, przyjętymi w obszarze tej dziedziny przestępczości, są:

- 1) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW², zwana dalej „dyrektywą 2011/93/UE”;
- 2) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1385 z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej³, zwana dalej „dyrektywą 2024/1385/UE”.

Dyrektywą 2011/93/UE ustanowiono minimalne normy dotyczące określania przestępstw i kar dotyczących niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci, pornografii dziecięcej oraz nagabywania dzieci dla celów seksualnych.

Dyrektywa 2024/1385/UE ustanawia normy minimalne odnoszące się m.in. do określenia przestępstw i kar w obszarach seksualnego wykorzystywania kobiet i dzieci oraz przestępczości komputerowej, w tym przestępstwa publicznego udostępniania za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) obrazów, nagrań wideo lub podobnych materiałów przedstawiających czynności o wyrażnie seksualnym charakterze lub intymne części ciała osoby bez zgody tej osoby, gdy takie czyny mogą wyrządzić poważną szkodę tej osobie (art. 5). Państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić, aby przestępstwa określone tą dyrektywą były zagrożone skutecznymi, proporcjonalnymi i odstraszającymi

² Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2011, s. 1, sprost. Dz. Urz. UE L 18 z 21.1.2012, s. 7; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/93/2011-12-17>.

³ Dz. Urz. UE L, 2024/1385, 24.5.2024; ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj>.

karami. Przestępstwa określone m.in. w art. 5 dyrektywy 2024/1385/UE mają podlegać karze, której maksymalny wymiar wynosi co najmniej rok pozbawienia wolności (art. 10 ust. 4).

Dyrektywa 2024/1385/UE weszła w życie z dniem 13 czerwca 2024 r. Zgodnie z jej art. 49 państwa członkowskie mają wprowadzić w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania tej dyrektywy do dnia 14 czerwca 2027 r. Dyrektywa 2024/1385/UE nie została jak dotąd implementowana do prawa polskiego.

Mimo że termin transpozycji wskazanej dyrektywy został określony na 14 czerwca 2027 r., to – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) – w okresie przewidzianym na dokonanie transpozycji dyrektywy państwa członkowskie będące jej adresatami są zobowiązane do powstrzymania się od przyjmowania przepisów, które mogłyby poważnie zagrozić osiągnięciu celu wyznaczonego w tej dyrektywie⁴. Obowiązek ten znajduje podstawę w art. 4 ust. 3 akapit 3 Traktatu o Unii Europejskiej, który nakazuje państwom członkowskim powstrzymanie się od podejmowania wszelkich środków, które mogłyby zagrażać urzeczywistnieniu celów Unii. Oznacza to, że w tym zakresie w niniejszej opinii należy także uwzględnić dyrektywę 2024/1385/UE.

3. Analiza przepisów projektu ustawy pod kątem ustalonego stanu prawa Unii Europejskiej

Zgodnie z postanowieniami dyrektywy 2011/93/UE poważne formy niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci powinny podlegać skutecznym, proporcjonalnym i odstraszającym sankcjom (motyw 12). Dyrektywa kryminalizuje szeroki zakres sytuacji niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego. Zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia do swego ustawodawstwa krajowego sankcji zgodnie z przepisami prawa Unii dotyczącymi zwalczania niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci (motyw 15). Dyrektywa ta, jako instrument zbliżania przepisów prawa karnego, wprowadza wymiary sankcji karnych za określone w dyrektywie przestępstwa (motyw 25).

Maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności przewidziany za określone w dyrektywie 2011/93/UE przestępstwa powinien mieć zastosowanie przynajmniej do najpoważniejszych form tych przestępstw (motyw 13). W art. 3 dyrektywy wskazano, że wymienione w tym przepisie przestępstwa podlegają sankcji karnej w maksymalnym wymiarze określonym w zakresie co najmniej od roku do 10 lat pozbawienia wolności, zależnie od wagi przestępstwa. Zgodnie

⁴ Zob. wyroki TSUE: z 18 grudnia 1997 r. w sprawie *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96 (ECLI:EU:C:1997:628, pkt 45); z 4 lipca 2006 r. w sprawie *Adeneler i in.*, C-212/04 (ECLI:EU:C:2006:443, pkt 121-123); z 27 października 2016 r. w sprawie *Postępowanie karne przeciwko Emilowi Milewowi*, C-439/16 PPU (ECLI:EU:C:2016:818, pkt 31).

z motywem 21 i art. 9 dyrektywy państwa członkowskie powinny wprowadzić do swego prawa krajowego okoliczności obciążające – zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi okoliczności obciążających istniejącymi w ich systemie prawnym.

Przewidziane przez projekt zmiany art. 199 k.k. nie naruszają przepisów dyrektywy 2011/93/UE.

Oceniając zgodność projektu ustawy z dyrektywą 2024/1385/UE, należy zauważyć, że dyrektywa ta nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia karalności czynów umyślnych określonych w rozdziale drugim (art. 3-13 dyrektywy) jako przestępstwa związane z seksualnym wykorzystywaniem kobiet i dzieci oraz przestępczością komputerową (cyberprzestępczością)⁵. Analiza projektu ustawy prowadzi do wniosku, że określone w art. 199 k.k. przestępstwo nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego nie wypełnia znamion przestępstw określonych w dyrektywie 2024/1385/UE.

Projekt ustawy nie objęty zakresem regulacji dyrektywy 2024/1385/UE.

4. Konkluzje

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Autor:

Marcin Fryźlewicz
ekspert ds. legislacji
w Biurze Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:
Wicedyrektor Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik
/podpisano elektronicznie/

⁵ Katalog tych przestępstw obejmuje następujące czyny: okaleczanie żeńskich narządów płciowych, przymusowe małżeństwo, udostępnianie bez zgody treści intymnych lub zmanipulowanych, cyberstalking, cybernękanie (w tym cyberflashing) oraz nawoływanie w internecie do przemocy lub nienawiści (motyw 9 oraz art. 3-8 dyrektywy 2024/1385/UE).

BEOS-WPEiM-132/26

Warszawa, 27 stycznia 2026 r.

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. *SPS-III.020.19.6.2026*

Data wpływu *27.1.2026*

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Opinia w sprawie stwierdzenia, czy poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Anna Krupka) jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu

W artykule 1 projektu ustawy przewidziano zmianę art. 199 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹ (dalej: k.k.) penalizującego przestępstwo nadużycia stosunku zależności lub wykorzystania krytycznego położenia.

Zaproponowano, aby nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, polegające na doprowadzeniu innej osoby do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlegały karze pozbawienia wolności od roku do lat 10 (projektowany art. 199 § 1 k.k.).

Karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15 podlegałby sprawca czynu określonego w § 1, jeżeli został on popełniony na szkodę małoletniego (projektowany art. 199 § 2 k.k.). Tej samej karze podlegałby ten, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy (proponowany art. 199 § 3 k.k.).

Karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20 podlegałby sprawca czynu określonego w § 1-3, jeżeli: (1) jest osobą, od której pokrzywdzony jest szczególnie zależny, w szczególności lekarzem, terapeutą, psychologiem, nauczycielem, wychowawcą, opiekunem, duchownym, przełożonym lub inną osobą sprawującą faktyczną władzę lub kontrolę, albo (2) nadużywa zaufania

¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 383, ze zm.

wynikającego z pełnionej funkcji lub wykonywanego zawodu (proponowany art. 199 § 4 k.k.).

Projekt ustawy nie zawiera przepisów mających na celu wykonanie prawa Unii Europejskiej.

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny **nie jest projektem ustawy wykonującej prawo Unii Europejskiej** w rozumieniu art. 95a regulaminu Sejmu.

Autor:

Marcin Fryźlewicz

ekspert ds. legislacji

w Biurze Ekspertyz

i Oceny Skutków Regulacji

Akceptował:

Wicedyrektor Biura Ekspertyz
i Oceny Skutków Regulacji

Ziemowit Cieślik

/podpisano elektronicznie/